

ผลของโปรแกรมการดูแลสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุในหอผู้ป่วย

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 9 นครราชสีมา

ทพญ.ณมน เพ็ชรนิล
ทันตแพทย์ชำนาญการ
ศูนย์อนามัยที่ 9 นครราชสีมา

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมการดูแลสุขภาพช่องปากต่อสุขภาวะอนามัยช่องปากของผู้ป่วยสูงอายุที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลในหอผู้ป่วยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 9 โดย การศึกษานี้ได้ออกแบบการศึกษาเป็นแบบทดลองกลุ่มหนึ่ง ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2563 ถึงเดือนมกราคม 2564 ขนาดกลุ่มตัวอย่างคือผู้ป่วยสูงอายุที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล 25 ราย อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป โดยผู้ป่วย ได้รับโปรแกรมการดูแลสุขภาพช่องปากได้แก่ การดูแลช่องปากรายวันโดยเจ้าหน้าที่พยาบาลและการดูแลช่องปากโดยทันตแพทย์เฉพาะทางทันตกรรมผู้สูงอายุ โดยผลลัพธ์คือการประเมินสภาวะสุขภาพช่องปากและการตรวจสภาวะ อนามัยช่องปากโดยใช้เครื่องมือประเมินสุขภาพช่องปาก (OHAT) และดัชนีความสะอาดช่องปาก (OHI-S) แบบง่าย โดยวัดก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสองสัปดาห์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและทดสอบความ แตกต่างโดยใช้การวิเคราะห์ paired t-test ที่ p-value <0.05 ถือว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ หลังจากการติดตามผลสองสัปดาห์ พบว่าคะแนน OHI-S และ OHAT ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ (p<0.05) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าโปรแกรมการดูแล สุขภาพช่องปากในหอผู้ป่วยมีประสิทธิผลสามารถปรับปรุงสภาวะสุขภาพช่องปากและสภาวะอนามัยช่องปากของผู้ป่วยได้

คำสำคัญ: โปรแกรมการดูแลสุขภาพช่องปาก/ หอผู้ป่วย/ ผู้สูงอายุ/ อนามัยช่องปาก/ สภาวะช่องปาก

ที่มาและวัตถุประสงค์

เป็นที่คาดการณ์ว่าประเทศไทยภายในปี 2563 17% ของประชากรจะมีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งปัจจุบันอัตราการเติบโตของ ประชากรไทยเข้าใกล้ศูนย์และแน่นอนว่าจะกลายเป็นลบในอนาคตอันใกล้นี้ สังเกตได้จากในปัจจุบันจำนวนประชากร ผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และหากมาเฉพาะเจาะจงในจังหวัดนครราชสีมาซึ่งเป็นจังหวัดที่เป็นสังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 14.8% ในปี 2558 เป็น 15.2% ในปี 2559 และ 19% ในปี 2560 เป็นที่ทราบกันว่าผู้ที่มีอายุมากขึ้นมักจะมีความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาทางร่างกายที่อาจจะต้องได้รับความช่วยเหลือเพิ่มเติม เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพร่างกายรวมถึงการดูแลสุขภาพช่องปากด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ป่วยสูงอายุที่เข้ารับการรักษาใน โรงพยาบาลหรือในหอผู้ป่วยในซึ่งมีความต้องการการดูแลที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น และต้องการมาตรฐานสูงสุดของการ ดูแลอย่างมืออาชีพ บ่อยครั้งที่การดูแลช่องปากของผู้ป่วยในหอผู้ป่วยมักถูกมองข้าม อย่างไรก็ตามการดูแลสุขภาพช่อง ปากนั้นมีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างมากสำหรับผู้ป่วยเหล่านี้ หากมีสุขภาพช่องปากที่ไม่ดีก็จะมีผลกระทบต่อภาวะ โภชนาการ โดยหากเกิดความความเจ็บปวดในช่องปากหรือความรู้สึกไม่สบายของผู้ป่วยก็จะมีผลต่อการรับประทานอาหาร และอีกนัยหนึ่งการมีสภาวะอนามัยช่องปากที่ไม่สะอาดก็จะส่งผลต่อร่างกายอาจจะทำให้เกิดการติดเชื้อทำให้ปวด อักเสบและอันตรายถึงชีวิตได้ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ป่วยในหอผู้ป่วยจะต้องได้รับการดูแลช่องปากอย่างเพียงพอใน ระหว่างที่อยู่ในหอผู้ป่วยจนกระทั่งกลับไปใช้ชีวิตปกติที่บ้าน เพื่อป้องกันปัญหาในช่องปากและภาวะแทรกซ้อนที่อาจ เกิดขึ้น จุดมุ่งหมายของการศึกษานี้คือประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมการดูแลสุขภาพช่องปากต่อสภาวะช่องปากและ สภาวะอนามัยช่องปากของผู้ป่วยสูงอายุที่เข้ารับการรักษาในหอผู้ป่วยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 9

วิธีการดำเนินการวิจัย

การออกแบบการศึกษาเป็นการศึกษาทดลองแบบกลุ่มเดียว ประชากรเป้าหมายสำหรับการศึกษาคือผู้ป่วยสูงอายุในหอ ผู้ป่วยใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 9 จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2563 ถึงมกราคม 2564 ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 25 ราย สำหรับผู้ป่วยที่เข้าร่วมโครงการวิจัยเป็นผู้ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลที่มี อายุมากกว่า 60 ปี มี Barthel Activities of Daily Living (ADL) ต่ำกว่า 12 คะแนน ยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ ใน ส่วนของโปรแกรมการดูแลสุขภาพช่องปากผู้ป่วยได้รับการดูแลช่องปากอย่างมืออาชีพสัปดาห์ละครั้งโดยทันตแพทย์ ประกอบด้วยการทำความสะอาดฟันโดยใช้เครื่องมือทางทันตกรรมหรือ Hand Instrument ทำความสะอาดหินน้ำลาย ตามด้วยการใช้แปรงสีฟันขนนุ่มร่วมกับใช้ยาสีฟันฟองน้อยผสมฟลูออไรด์ แล้วทำความสะอาดระหว่างชอกฟันโดยใช้แปรง ชอกฟัน ทำความสะอาดลิ้นโดยใช้แปรงสีฟัน ทำความสะอาดเยื่อเมือกในช่องปากโดยใช้ฟองน้ำกับน้ำยาบ้วนปากคลอเฮก ซิติน 0.12% ดูแลให้ปากชุ่มชื้นด้วย GC-Dry mouth และทาฟลูออไรด์ทั้งปากในรายที่มีฟันเหลืออยู่ นอกจากนี้ผู้ป่วยยัง ได้รับการดูแลช่องปากรายวันโดยพยาบาลที่รับการอบรมแล้ว โดยการดูแลสุขภาพรายวันจะทำตามแผนการดูแลช่องปาก ของแต่ละบุคคลที่ทันตแพทย์ประเมินร่วมกับพยาบาลแล้ว โดยผู้ป่วยได้รับการตรวจช่องปากโดยใช้เครื่องมือประเมิน สุขภาพช่องปาก (OHAT) และการตรวจคราบจุลินทรีย์โดยใช้ดัชนีสุขอนามัยในช่องปากแบบง่าย (OHI-S) จากทันตแพทย์ ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและหลังเข้าร่วมโปรแกรมสองสัปดาห์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา การแจกแจง ความถี่และค่าร้อยละเพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วย ใช้ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่ออธิบายดัชนีสุขอนามัยใน ช่องปากของผู้ป่วย การทดสอบ paired T-test ใช้เพื่อประเมินความแตกต่างของสภาวะสุขภาพปากช่องปากและสภาวะ อนามัยช่องปากก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและติดตามผลสองสัปดาห์หลังเข้าร่วมโปรแกรม การวิเคราะห์ทั้งหมดใช้ระดับ ความเชื่อมั่นที่ 95% และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า $p \leq 0.05$ โครงการวิจัยนี้ได้รับการทบทวนและอนุมัติโดย คณะกรรมการจริยธรรมของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา (เลขที่ NRPH2020-024; 29 พฤษภาคม 2563)

ผลการวิจัย

การศึกษารวมผู้ป่วยสูงอายุทั้งหมด 25 คนในหอผู้ป่วยระยะกลาง เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2563 ถึง มกราคม 2564 ผู้เข้าร่วม 25 คนเสร็จสิ้นขั้นตอนการศึกษาครบทั้งหมด (n=25) และแสดงลักษณะทั่วไป ดังตารางที่ 1

ข้อมูล	n = 25 (%)
อายุ	
Mean $\pm$ SD	68.5 $\pm$ 7.7
Min-Max	60 – 82
เพศ	
ชาย	11 (44)
หญิง	14 (56)
ADL	
0-4	15 (60)
5-11	10 (40)
>12	0
ผู้ดูแล	
มี	20 (80)
ไม่มี	5 (20)
จำนวนฟัน	
Mean $\pm$ SD	17 $\pm$ 8.9
Min-Max	3 - 29
จำนวนคู่สบ	
Mean $\pm$ SD	3.39 $\pm$ 2.98
Min-Max	0 - 9

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (n=25)

การเปรียบเทียบสภาวะสุขภาพช่องปากและสภาวะอนามัยช่องปากระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วม โปรแกรมสองสัปดาห์ ผลพบว่า OHI-S ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยก่อนเข้าร่วมโปรแกรม 2.41 ± 1.72 ลดลงหลังเข้าร่วมโปรแกรมสองสัปดาห์มีค่าอยู่ที่ 0.99 ± 1.07 (p <0.05) ดังแสดงใน ตารางที่ 2 นอกจากนี้ค่า OHAT ก็ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 4.64 ± 2.37 ก่อนเข้าร่วม โปรแกรมและมีค่า 1.12 ± 1.24 หลังเสร็จสิ้นโปรแกรมที่ p <0.05 ดังแสดงในตารางที่ 2

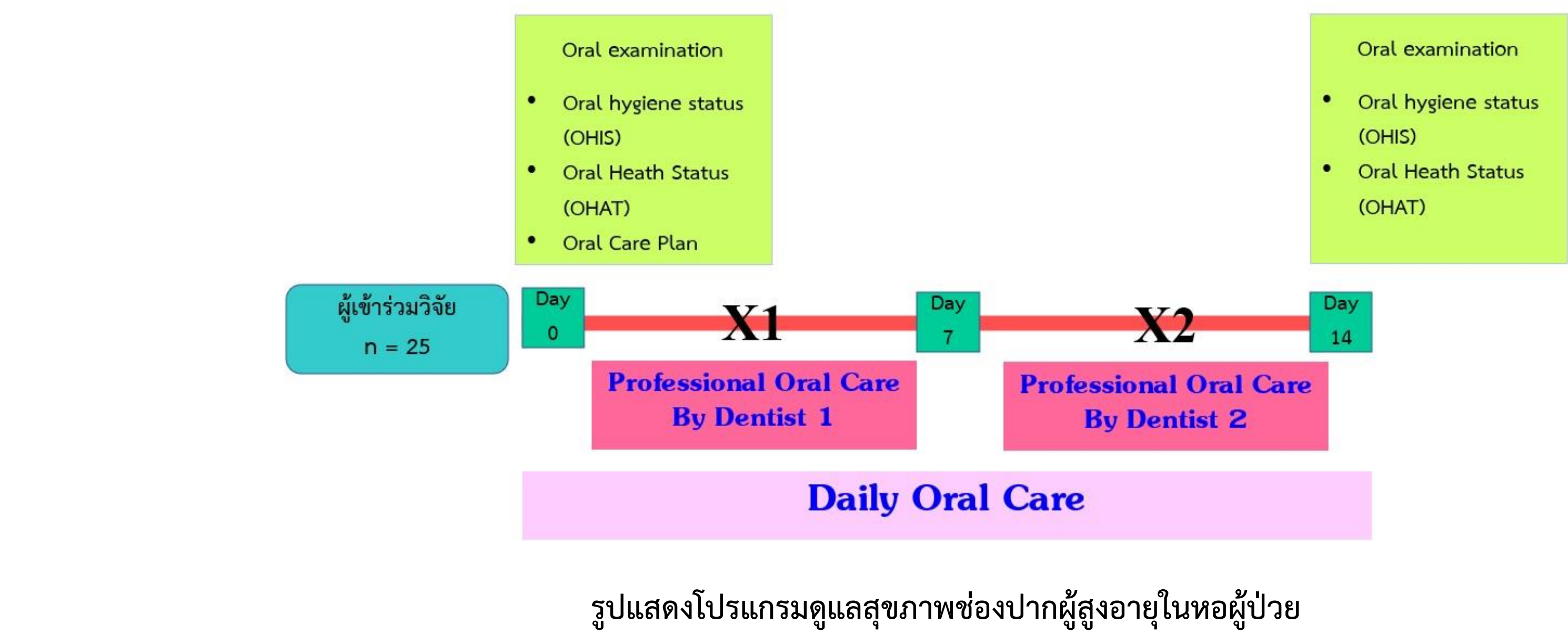
ตัวแปร	ก่อน	หลัง	p-value*
Simplified Oral Hygiene Index (OHI-S)	2.41 $\pm$ 1.72	0.99 $\pm$ 1.07	0.000*
OHAT	4.64 $\pm$ 2.37	1.12 $\pm$ 1.24	0.000*

+ p-value เปรียบเทียบระหว่างผลลัพธ์ก่อนและหลังภายในกลุ่มโดยใช้ t-test ที่จับคู่

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างของตัวแปรระหว่างก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและหลังเข้าร่วมโปรแกรม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมการดูแลสุขภาพช่องปากในหอผู้ป่วยมีประสิทธิผลสามารถ ปรับปรุงสภาวะสุขภาพช่องปากและสุขอนามัยช่องปากของผู้ป่วยได้ หลังจากเสร็จสิ้นโปรแกรมสภาวะ สุขภาพช่องปากและสภาวะอนามัยช่องปากนั้นก็คือ OHAT และ OHI-S ก็ดีขึ้นประมาณ 76% และ 59% ตามลำดับหลังจากให้โปรแกรมการดูแลสุขภาพช่องปากดังกล่าว สุดท้ายจุดแข็งของ การศึกษาของเราคือมีการเก็บข้อมูลครบถ้วน 100% ส่วนข้อจำกัดประการหนึ่งของการศึกษานี้คือมี ระยะเวลาสั้น ในอนาคตจึงขอแนะนำให้ระยะเวลาติดตามผลที่นานขึ้น แต่อย่างไรก็ตามโปรแกรม การดูแลสุขภาพที่ได้พัฒนาขึ้นมานี้สามารถนำไปใช้ในงานประจำโดยเจ้าหน้าที่ดูแลสุขภาพในศูนย์ สุขภาพอื่นๆ เพื่อทำให้เกิดสุขภาพช่องช่องปากที่ดีในผู้สูงอายุในหอผู้ป่วยได้

รูปแสดงโปรแกรมดูแลสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุในหอผู้ป่วย

สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย